

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XLIV: ZABRANA NOVINARIMA DA SE BAVE SVOJOM PROFESIJOM

28. novembar 2014.

Evropski sud za ljudska prava je u svega nekoliko slučajeva odlučivao o tome da li se novinaru može zabraniti da se bavi svojom profesijom - npr, zbog ponovljenih djela klevete ili narušavanja privatnosti. Sud do sada nije ni u jednom od slučajeva potvrdio takvu zabranu, koju je okarakterisao kao krajnje oštru i kao oblik “preventivne zabrane” koja se može opravdati samo u vanrednim okolnostima. Sud je naglasio da zabrana rada novinaru predstavlja ozbiljnu sankciju ne samo u pogledu uticaja na samog novinara već i zbog zastrašujućeg efekta koju takva sankcija ima na društvo.

Zabrana vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti je mjera bezbjednosti koju sud može izreci i učiniocu krivičnog djela u Crnoj Gori, onda kada se opravdano može smatrati da bi dalje vršenje takve djelatnosti od strane ucinioca krivičnog djela bilo opasno (čl. 67, 73 KZ).

Glavni slučajevi koje je Sud razmatrao su:

- ***De Becker protiv Belgije*** (predstavka br. 214/5), 27. mart 1962: doživotna zabrana novinaru da obavlja profesiju zbog saradivanja sa neprijateljem tokom rata je predstavljala nesrazmjeno miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja;
- ***Kaperzyński protiv Poljske*** (predstavka br. 43206/07), 3. april 2012: zabranom rada novinaru na period od dvije godine zbog odbijanja da objavi odgovor prekršeno je pravo na slobodu izražavanja;
- ***Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije*** (predstavka br. 33348/96), 17. decembar 2004: zabrana novinaru i uredniku da rade kao novinari je povrijedila njihovo pravo na slobodu izražavanja.
- ***De Becker protiv Belgije*** (predstavka br. 214/5), 27. mart 1962: **doživotna zabrana novinaru da se bavi svojom profesijom zbog saradivanja sa neprijateljem tokom rata je predstavljala nesrazmjeno miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja**

Ovo je bio prvi slučaj slobode izražavanja koji je Sud razmatrao. Slučaj se ticao novinara koji je bio osuđen na smrt zbog saradnje sa njemačkim vlastima tokom Drugog svjetskog rata. Kazna je preinačena i novinar je oslobođen, ali mu je doživotno zabranjeno da učestvuje u objavljivanju novina.

Evropski sud za ljudska prava je odlučio da ukloni ovaj predmet sa svoje liste, jer u trenutku kada je slučaj stigao do njega, Belgija je već bila promijenila svoj zakon i pitanje je bilo samo od akademskog značaja. Međutim, Evropska Komisija za ljudska prava – jedan od prethodnih organa trenutnog suda, koja je odlučivala o slučajevima tokom početne faze postupka, objavila je formalni izvještaj navodeći da se doživotnom zabranom krši pravo na slobodu izražavanja. Komisija je pridala veliki značaj ekstremnim okolnostima u ovom konkretnom slučaju. U vrijeme kada je zabrana izrečena Belgija je izlazila iz pet godina rata i neprijateljske okupacije, i novinar je počinio izdaju. U ovim okolnostima, privremena zabrana bi mogla biti opravdana. Međutim, Komisija je smatrala da bi tokom vremena, kako društvo izlazi iz magle rata i stavovi se mijenjaju, zabranu trebalo preispitati.

- ***Kaperzyński protiv Poljske*** (predstavka br. 43206/07), 3. april 2012: **zabranom rada novinaru na period od dvije godine zbog odbijanja da objavi odgovor prekršeno je pravo na slobodu izražavanja**

U ovom slučaju je riječ o krivičnoj osudi novinara koji nije objavio odgovor gradonačelnika na članak koji je kritikovao lokalni kanalizacioni sistem. Novinar je napisao da sanitarna situacija u gradu predstavlja značajan rizik po zdravlje ljudi i da je to pitanje od javnog interesa. On je izvijestio da opštinske vlasti rješavaju ovaj problem sporo i nestručno, zato što ih je više interesuje ušteda novca, i da, uprkos tome što je na dužnosti dva mandata, gradonačelnik nije uspio da riješi ovaj problem. Gradonačelnik je zahtijevao da se objavi njegov odgovor, a novinar je to odbio bez obrazloženja. Gradonačelnik je podnio pritužbu i novinar je na kraju uslovno osuđen na kaznu zatvora i bilo mu je zabranjeno da radi kao novinar dvije godine.

Evropski sud je smatrao da iako novinar nije ispunio svoju profesionalnu dužnost jer nije naveo nijedan razlog za odbijanje da objavi gradonačelnikov odgovor, sankcija koja mu uskraćuje pravo da radi kao novinar ima zastrašujući efekat na javnu raspravu.

Sud je zaključio:

„Krivičnu sankciju lišavanja prava medijskog profesionalca da obavlja svoju profesiju treba posmatrati kao vrlo oštru. Štaviše, njome se povećava prethodno pomenuta opasnost od stvaranja negativnog efekta na omogućavanje javne rasprave. Izricanje takve presude novinaru može nepovoljno djelovati na otvorenu i nesmetanu javnu raspravu o pitanjima od javnog interesa...“ (stav 74).

- ***Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije*** (predstavka br. 33348/96), 17. decembar 2004: **zabranom novinaru i uredniku da rade kao novinari je povrijeđeno njihovo pravo na slobodu izražavanja**

U ovom slučaju je riječ o dvojici novinara koji su ispitivali zakonitost ugovora između gradskog vijeća i kompanije zadužene za parking usluge. Jedna od prozvanih osoba je bila sutkinja, koju je vijeće angažovalo kao pravnu ekspertkinju, i ona ih je tužila za klevetu. Dobila je slučaj i novinarima je, između ostalog, zabranjeno da rade kao novinari godinu dana. Oni su podnijeli predstavku Evropskom sudu za ljudska prava koji je utvrdio da je povrijeđeno njihovo pravo na slobodu izražavanja. Što se tiče njihove zabrane, Sud je konkretno smatrao da:

„iako je državama potpisnicama dozvoljeno, ili su čak su obavezane, njihovim pozitivnim obavezama predviđenim članom 8 Konvencije da obezbijede ostvarivanje slobode izražavanja tako što će obezbijediti odgovarajuću zakonsku zaštitu ugleda, one to ne smiju da čine tako da se mediji neopravdano odvrćaju od ispunjavanja njihove uloge da ukazuju javnosti na očigledne ili sumnjive zloupotrebe javnih ovlašćenja. Istraživački novinari mogu biti spriječeni da izvještavaju o pitanjima od opšteg javnog interesa – kao što su sumnjive neregularnosti u dodjeli javnih ugovora sa privrednim subjektima – ako rizikuju, što je jedna od uobičajenih sankcija za krivična djela propisana za neopravdane napade na ugled fizičkih lica, da budu kažnjeni... i zabranom obavljanja svoje profesije.

Negativan uticaj koji strah od sankcija ima na uživanje novinarske slobode izražavanja očigledan. Ovaj uticaj, koji djeluje na uštrb društva u cjelini, je takođe faktor koji se tiče srazmjernosti, a samim tim i opravdanja izrečenih sankcija...

Sud ponavlja da preventivno ograničavanje aktivnosti novinara zahtijeva najpažljivije ispitivanje i da su ona opravdana samo u izuzetnim okolnostima... Sud smatra da je...sankcija... bila naročito stroga i da se nije mogla ni pod kojim uslovima opravdati samim rizikom od toga da podnosioci predstavke mogu izvršiti novo krivično djelo...

Sud smatra da su, izricanjem zabrane podnosiocima predstavke da rade kao novinari, kao opšte preventivne mjere, iako vremenski definisane, domaći sudovi postupili protivno načelu da štampa mora biti u mogućnosti da obavlja svoju ulogu čuvara javnog interesa u demokratskom društvu.“ (paragrafi 113, 114, 118, 119)

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

Bilteni se objavljuju u okviru projekta „Podrška razumijevanju novinarske etike i slobode izražavanja“, koji finansira Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici
